

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์หลักอริยฐานธรรมของเนมิราชชาดก มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาเนื้อหาสาระของเนมิราชชาดก (๒) เพื่อศึกษาหลักอริยฐานบารมีที่ปรากฏในเนมิราชชาดก และ (๓) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่สนับสนุนอริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก ซึ่งศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระพุทธศาสนา อรรถกถา หนังสือวิชาการทางพระพุทธศาสนา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ เนื้อหาสาระของเนมิราชชาดก ความหมาย และ ความสำคัญของชาดก พบว่า คำว่า ชาดก เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ที่ก่อนจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า และในพระพุทธศาสนา ชาดกถือว่าเป็นหนึ่งในคำสอนถูกจัดไว้ในส่วนของพระไตรปิฎกในขุททกนิกายชาดก มีจำนวนถึง ๕๕๐ เรื่อง ชาดกในพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่

(๑) นิบาตชาดก คือ ชาดกในพระไตรปิฎก อรรถกถาชาดก และฎีกาชาดก

(๒) ปัญญาสาชาดก คือ ชาดกนอกนิบาต

(๓) ชาดกมาลา คือ ชาดกในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน

ชาดก มีความหมาย ๓ อย่าง คือ (๑) เรื่องราวอดีตชาติของพระพุทธเจ้า (๒) คำสอนของพระพุทธเจ้าวิธีหนึ่งในจำนวน ๘ อย่างที่เรียกว่า “นวัคคสัตตสุตตัน” (๓) คัมภีร์เล่มหนึ่งในจำนวน ๑๕ เล่ม ของคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎกขุททกนิกาย อีกนัยหนึ่ง ชาดก

ในปัจจุบันมีการนำมาเผยแพร่เนื่องจากให้ความสนุกสนาน เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจและศึกษาได้ทุกเพศทุกวัยความสำคัญของชาดกที่ว่ากันมาตั้งแต่ครั้งเมื่อพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีลักษณะที่สำคัญ คือ ชาดก (สันสกฤต) คือ เรื่องราวหรือชีวประวัติในชาติก่อนของพระพุทธเจ้า คือ สมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้อยู่ พระองค์ทรงนำมาเล่าให้พระสงฆ์ฟังในโอกาสต่าง ๆ เรียกเรื่องในอดีตของพระองค์นี้ว่า ชาดก ชาดกเป็นเรื่องเล่าคล้ายนิทาน บางครั้งจึงเรียกว่า นิทานชาดก แต่มีความหมายแตกต่างจากนิทานที่เล่ากันทั่วไป คือ ชาดกเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง แต่นิทานเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นชาดกที่ทรงเล่านี้มีนัยบ่งชี้เรื่อง การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ก่อนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้ามิใช่เป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดปากต่อปาก หากเป็นพุทธดำรัสจากพระโอรสผู้ตรัสเล่าแก่พุทธบริษัทโดยพระองค์เอง ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธประวัติในอดีตชาติ ในการตรัส

เล่าของพระพุทธองค์นั้นทรงมุ่งแสดงหลักธรรมเป็นสำคัญ คือ ทรงเล่าด้วยพระคาถาให้พุทธบริษัท ในครั้งพุทธกาลจับความเป็นลำดับไป ชาคที่ตรัสเป็นคติธรรมที่เข้าใจยากมาอธิบายขยายความ จึงทำให้นิบาตชาดกและอรรถกถาชาดกได้รับความนิยมแพร่หลาย ฉะนั้นสาระสำคัญจึงอยู่ที่คุณงาม ความดีและคติธรรมในนิทานนั้นๆ นอกจากจะทราบถึงความสำคัญของชาดกดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความมุ่งหมายของชาดก ไม่ว่าจะเป็นชาดกในพระสูตรต้นคปิฎก ขุททกนิกายและอรรถกถาชาดกก็ ตาม ไม่ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการเขียนชาดกเอาไว้โดยตรง เมื่อเราศึกษาถึงชาดกก็จะทราบว่าความมุ่งหมายของชาดก คือ เพื่อใช้สอนธรรมะ เพื่อศึกษาธรรมะด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อแก้ความสงสัยของพุทธศาสนิกชน คติธรรมการอธิฐานบำเพ็ญบารมี"การหมั่นรักษาความดี ประพฤติชอบโดยตั้งใจ โดยมุ่งมั่นหากทำความดีแล้วย่อมได้ดี ประพฤติชั่วย่อมได้ผลชั่วตอบแทน นี่เป็นเรื่องที่สมควรยึดมั่นโดยแท้

องค์ประกอบของเนมิราชชาดก ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเนมิราช ชาดกพบว่ามียู่ ๔ องค์ประกอบด้วยกัน คือ (๑) ปัจจุบันวัตถุ (๒) คาถา (๓) อธิบายความ (๔) ประชุมชาดกหรือสโมธาน พระเจ้าเนมิราชทรงบำเพ็ญอุชิฐานบารมีขั้นสูงสุด คือ ทรงแน่ว แน่คงไม่หวั่นไหวแม้ว่าจะถูกเชื่อเชิญให้เสวยสุขอยู่ในสวรรค์ก็ทรงปฏิเสธ และเสด็จกลับมาบำเพ็ญ บารมีในโลกมนุษย์และมีเรื่องราวเกี่ยวกับเนมิราชชาดกสรุปออกได้เป็น ๘ ข้อ คือ (๑) ครูของชาว เมือง (๒) ข้อสงสัย (๓) รดจากสวรรค์ (๔) ชมนรก (๕) ชมสวรรค์ (๖) ท้ามกลางสภา (๗) เล่า เรื่องสวรรค์ (๘) ออกบวช เรื่องเนมิราชชาดกเป็นพระโพธิสัตว์ทรงเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าเนมิ ราชเป็นเรื่องเกี่ยวกับอุชิฐานธรรม คือ หลักธรรมที่พระเจ้าเนมิราชทรงตั้งพระทัยที่จะกระทำด้วย พระองค์เองการบำเพ็ญบารมีครั้งนี้ทรงบำเพ็ญการบริจาคทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นชาดก ที่มีหลักคำสอน มุ่งเน้นให้คนละความชั่ว ประพฤติแต่ความดี พระเจ้าเนมิราชก็ทรงสั่งสอนธรรม แก่ชาวเมืองให้ประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างของพระเจ้าเนมิราชให้เสมือนพระองค์นั้นเป็นที่รัก ของชาวเมืองมิถิลา อาณิสงส์แห่งการให้ทาน คือ อามิสทาน (การให้สิ่งของ) และธรรมทาน (การให้ ธรรม) บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ พระเนมิราชทรงให้สร้างโรงงาน ๕ แห่ง ทรง บริจาคทานวันละ ๕๐๐,๐๐๐ ปากขณะ การรักษาศีล พระองค์ทรงรักษาศีลมิได้ขาด การบำเพ็ญ ภาวนา การสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน การท่องเที่ยวเมืองนรก-สวรรค์ และทำให้เกิดการบรรลु ธรรม ดังนั้นเนมิราชชาดก เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตครั้งเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ขณะนั้นก็ได้รับบรรลุธรรม คือ การพิจารณาเห็นสมุททองขึ้นบนเศียร เกิดแล้วก็นำความหนุ่มไป เสีย เป็นเทพบุตรปรากฏแล้ว ดังเช่น พระเจ้าเนมิราชตรัสคาถานี้แล้ว เป็นเหมือนพระราชองค์ก่อนๆ ทรงผนวชแล้วประทับอยู่ ณ อัมพวัน เจริญพรหมวิหาร ๔ มีฉันทไม่เสื่อม ได้เป็นผู้บังเกิดในพรหม โลก แต่ในเรื่องของพระเจ้าเนมิราชนอกจากจะอธิฐานบำเพ็ญอุชิฐานบารมีโดยการออกบวช ในขณะที่

ที่ท่านเป็นพระราชาท่านก็มีใจเมตตา มีการให้ท่าน รักษาศีลอยู่เป็นนิจ ทำให้ท่านได้ท่องเที่ยวเห็นความเป็นอยู่ในนรก และสวรรค์ จนเมื่อพระเจ้าเนมิราชสิ้นชีวิตลงก็ได้ไปบังเกิดในพรหมโลก

๕.๑.๒ ศึกษาหลักอริยฐานบารมีของพระเนมิราชที่ปรากฏในเนมิราชชาดก พบว่าหลักอริยฐานบารมีของพระเนมิราชชาดกที่ปรากฏในเนมิราชชาดก ซึ่งกำหนดกรอบของการศึกษาไว้ ๔ ประการ คือ ๑) ความหมายของคำว่าหลักอริยฐานบารมี ๒) พระโพธิสัตว์กับการบำเพ็ญอริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก ๓) เหตุการณ์การบำเพ็ญอริยฐานบารมีที่ปรากฏในเนมิราชชาดก ๔) ความสำคัญของอริยฐานบารมี ตามความหมายของคำว่า อริยฐานบารมี หมายถึง อริยฐานใจให้ชีวิตมีเป้าหมาย มุ่งมั่นเพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จ หรือเพื่อบรรลุผลในสิ่งที่พึงประสงค์ การอริยฐานที่จะเป็นเหตุให้ได้บรรลุผลที่พึงประสงค์นั้น ต้องมีวิริยะ คือ ความเพียรพยายามอยู่ร่ำไปไม่ทอดทิ้ง มิฉันทิ คือ ความอดทน มีสัจจะ คือ ความจริงใจ และรักษาความตั้งใจไว้อย่างมุ่งมั่นไม่หวั่นไหว ผู้ที่ต้องการก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตต้องอาศัยแรงอริยฐาน คือ กำหนดเป้าหมายไว้แล้วก้าวเดินไปอย่างมุ่งมั่น ลักษณะแห่งการอริยฐานธรรมนั้น ต้องประกอบด้วยปัญญา สิ่งนั้นต้องเป็นจริงและมีความจริงใจเชื่อตรงต่อสิ่งที่อริยฐาน สละได้แม้กระทั่งทรัพย์สิน คนรัก อวัยวะร่างกาย หรือแม้กระทั่งชีวิตที่จะทำให้เป้าหมายที่อริยฐานไว้เปลี่ยนไป ตลอดจนแสวงหาความสงบส่งเสริมให้จิตมีความมั่นคงต่อสิ่งที่อริยฐานสิ่งที่จะต้องอริยฐานไว้สูงสุด คือ อริยฐานให้สามารถดับทุกข์ได้เป็นเป้าหมายสูงสุด

พระโพธิสัตว์ได้ทรงบำเพ็ญอริยฐานบารมีมาโดยลำดับ ทรงรักษาอริยฐานเพื่อพระโพธิญาณยิ่งกว่ารักษาคคนที่รักและทรัพย์สิน แม้จะสูญเสียคนรักและทรัพย์สินไปก็จะไม่ละทิ้งเป้าหมายที่อริยฐานไว้ และทรงบำเพ็ญอริยฐานบารมียิ่งขึ้นโดยลำดับ ทรงรักษาอริยฐานยิ่งกว่าอวัยวะร่างกาย คือ ทรงรักษาอริยฐานเพื่อพระโพธิญาณยิ่งกว่าอวัยวะร่างกาย แม้จะสูญเสียอวัยวะร่างกายไปก็จะไม่ละทิ้งเป้าหมายที่อริยฐานไว้ ด้วยการรักษาอริยฐานยิ่งกว่าชีวิต คือ ทรงรักษาอริยฐานเพื่อพระโพธิญาณยิ่งกว่าชีวิต แม้จะสูญเสียชีวิตก็จะไม่ละทิ้งเป้าหมายที่อริยฐานไว้ การอริยฐานในทางพระพุทธศาสนา มีความหมายอยู่หลายประการ เช่น (๑) การยืนหยัดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (๒) การกำหนดความตั้งใจ รวมทั้งความคิดหรือความรู้สึกของตนเองอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมั่นคง (๓) การตั้งใจปฏิบัติหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ตนเองกำหนดอย่างมั่นคง เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายถึง (๑) การตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว (๒) การกำหนดใจตนเองให้มั่นคง (๓) การให้ความเห็นชอบอย่างจริงใจ เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่าอริยฐานตามพจนานุกรมดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความหมายเบื้องต้น ตรงกับความหมายตามหลักของพระพุทธศาสนา ส่วนเบื้องปลายเป็นความหมายที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกันจนทำให้ลืมนัยความหมายดั้งเดิม และกลายเป็นความไม่รู้ไม่เข้าใจไปในที่สุด คือ รู้จักความหมายของคำว่าอริยฐานเพียงว่า

การตั้งจิตขอร้องต่อสิ่งที่ตนถือว่าศักดิ์สิทธิ์เพื่อผลอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นในทางธรรมมุ่งไปที่การตั้งใจจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสำคัญ มีทั้งส่วนที่เป็นหัวข้อธรรม และส่วนที่เป็นบารมี ส่วนที่เป็นหลักธรรมท่านได้กล่าวถึงอริยฐานธรรม คือ ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ มี ๔ ประการ ได้แก่ ปัญญาธิฐาน สังขาริยฐาน จาคาธิฐาน และ อุปสมาธิฐาน

ส่วนที่เป็นบารมี คำว่าอริยฐานรู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นหนึ่งในบารมี ๑๐ ข้อ ที่พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญเพื่อให้บรรลุถึงความเป็นพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะทศชาติชาดก ซึ่งถือเป็นชาดกที่คนไทยมีความคุ้นเคย พระชาติที่ปรากฏในทศชาติชาดกว่าพระโพธิสัตว์บำเพ็ญอริยฐานบารมีคือพระชาติที่เป็นพระเนมิราช ส่วนความหมายของคำว่า บารมีในทางพระพุทธศาสนา คำว่า “บารมี” เป็นอีกคำหนึ่งที่พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไปในปัจจุบันเข้าใจความหมายคลาดเคลื่อน แม้จะมีงานวิจัยที่อธิบายความหมายของคำนี้อยู่เป็นจำนวนมากก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่ศึกษางานวิจัยเหล่านั้น ยังมีอยู่ในวงจำกัดเพียงแค่นักศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและผู้ที่สนใจพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเท่านั้น ไม่ได้แพร่หลายไปในวงกว้าง ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงคำว่า บารมี หรือผู้มีบารมี จึงทำให้ผู้ที่ไม่รู้ไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงเข้าใจว่าหมายถึงผู้มีอิทธิพล

ในอรรถกถาจริยาปิฎก พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวถึงเรื่องบารมี ซึ่งในปัจจุบันคนส่วนใหญ่เข้าใจความหมายของคำว่า “บารมี” ในแง่ที่หมายถึงคุณธรรมที่นำไปสู่การเป็นพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ แต่บางคนก็เข้าใจในความหมายที่เพี้ยนไปว่าหมายถึงอิทธิพล เช่น ถ้ากล่าวถึงผู้มีบารมี ก็จะนึกถึงผู้มีบิรวารห้อมล้อม มีอิทธิพลที่จะกำหนดสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไป ตามความต้องการของตนได้ ส่วนในเรื่องที่พระโพธิสัตว์กับการบำเพ็ญอริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก มีความแตกต่างจากพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ กล่าวคือ แม้จะมีความสามารถมากเพียงใด กล่าวที่จะสละชีวิตของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ แต่ต้องทำความดีด้วยปณิธาน คือ ต้องตั้งใจ ต้องมุ่งมั่น อริยฐานไว้ว่าจะทำความดีนั้น ๆ ส่วนพระอรหันต์ และพระพุทธเจ้า ท่านทำความดีโดยอัตโนมัติ เพราะเป็นธรรมชาติของท่านเองที่จะทำอย่างนั้น พระอรหันต์และพระพุทธเจ้าเก่งกว่าพระโพธิสัตว์ ตรงนี้ คือ ไม่ต้องตั้งจุดหมาย ไม่ต้องระดมพลังจิตใจที่จะทำ แต่ท่านทำความดีโดยเป็นธรรมชาติของท่านเอง เป็นอัตโนมัติ เพราะไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตนเองอีก ดังนั้นการบำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ ประการของพระโพธิสัตว์เพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตให้ได้จำเป็นต้องอาศัยการอริยฐาน จึงจะมีกำลังใจในการบำเพ็ญบารมีแต่ละข้อ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ประเภทของพระโพธิสัตว์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ พระนิยตโพธิสัตว์และพระอนิยตโพธิสัตว์ ตามความหมายประเภทของพระโพธิสัตว์ คือ (๑) อนิยตโพธิสัตว์ คือ ผู้ที่มีความปรารถนาเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้า และตั้งใจบำเพ็ญเพียรบารมี ที่ยังไม่ได้รับการพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง และ (๒) นียตโพธิสัตว์ คือ พระโพธิสัตว์ที่ได้รับการพยากรณ์

จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ใดพระองค์หนึ่งมาก่อนแล้ว มีความเที่ยงแท้ว่าได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน การที่จะกำหนดว่าผู้ใดเป็นพระโพธิสัตว์ประเภทใด ให้พิจารณาที่คุณสมบัติพิเศษ (ธรรมสโมธาน) ๘ ประการ คือ (๑) การได้พบพระพุทธเจ้าและได้รับคำพยากรณ์ (คำรับรอง) ว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า (๒) ในชาติที่จะได้รับคำพยากรณ์นั้นเกิดเป็นมนุษย์ (๓) มีเพศเป็นชาย (๔) มีเหตุเกื้อหนุน คือ มีกรรม ๕ ได้แก่ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (๕) ได้ออกบวชในพระพุทธศาสนาหรือลัทธินอกพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสัมมาทิฐิ (๖) มีคุณสมบัติ คือ ได้สมบัติ ๘ และอกุศล ๕ (๗) ได้ทำบุญสำคัญ คือ ได้ละชีวิตถวายเป็นพุทธบูชา (๘) มีความปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าอย่างแรงกล้า โดยไม่ยอมล้มเลิกความปรารถนาแม้จะพบความยากลำบากสักเพียงใด เหตุการณ์การบำเพ็ญอธิฐานบารมีที่ปรากฏในเนมิราชชาดก

เนมิราชชาดกเป็นหนึ่งในทศชาดก เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในหมู่พุทธศาสนิกชนว่า พระชาตินี้พระโพธิสัตว์บำเพ็ญอธิฐานบารมี อธิฐานบารมี หมายถึง อธิฐานใจให้ชีวิตมีเป้าหมาย มุ่งมั่นเพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จ หรือเพื่อบรรลุผลในสิ่งที่พึงประสงค์ การอธิฐานที่จะเป็นเหตุให้ได้บรรลุผลที่พึงประสงค์นั้น ต้องมีวิริยะ คือ ความเพียรพยายามอยู่สม่ำเสมอไม่ทอดทิ้ง มีขันติ คือ ความอดทน มีสัจจะ คือ ความจริงใจ และรักษาความตั้งใจไว้อย่างมุ่งมั่นไม่หวั่นไหว ผู้ที่ต้องการก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตต้องอาศัยแรงอธิฐาน คือ กำหนดเป้าหมายไว้แล้วก้าวเดินไปอย่างมุ่งมั่น แต่เมื่อได้ศึกษาเนื้อเรื่องในเนมิราชชาดกโดยละเอียดแล้วกลับพบว่าพระโพธิสัตว์บำเพ็ญทานบารมี และศีลบารมีเป็นเรื่องหลัก ส่วนที่บ่งถึงความเป็นอธิฐานบารมีอย่างชัดเจนแทบไม่มีเลย เรื่องการบำเพ็ญอธิฐานบารมีของพระเจ้าเนมิราช คือ การที่พระองค์ทรงตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ในการบริจาคและรักษาศีลนั่นเอง ความสำคัญของอธิฐานบารมี หมายถึง ความสำคัญที่มีต่อการดำเนินชีวิตจุดหมายของผู้ปฏิบัติธรรมก็คือการบรรลุธรรมในขั้นต่าง ๆ ผู้ที่เป็นนักเรียน นักศึกษา ก็ต้องมีการตั้งเป้าหมายในชีวิตว่าตนต้องการจะประกอบอาชีพอะไร เมื่อตั้งเป้าหมายให้กับตัวเองได้แล้วก็สอบเข้าในสาขาวิชานั้น ๆ ถ้าไม่มีการตั้งเป้าหมายก็จะเรียนแบบไร้จุดหมาย ไม่มีทิศทางที่แน่นอน ส่งผลเสียหายในอนาคตทั้งของตนเองและสังคม การอธิฐานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือเป็นการวางเป้าหมายให้กับชีวิตว่าในวันหนึ่งจะทำอะไรบ้าง แล้วก็ดำเนินการตามที่ได้วางไว้ หากไม่มีการกำหนดเป้าหมายของชีวิตในแต่ละวันที่ชัดเจนแล้ว ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้

๕.๑.๓ หลักธรรมที่สนับสนุนกับอธิฐานบารมีในเนมิราชชาดก พบว่า การอธิฐานบารมีในเนมิราชชาดกเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล ในครั้งนั้น พระเจ้าเนมิราชเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต จึงได้มีการบำเพ็ญบารมี โดยเฉพาะในชาตินี้ได้อธิฐานบารมี หลักแห่งการฝึกฝนอบรมในพระพุทธศาสนา มี ๑ ประการ

เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ๓ การปฏิบัติ คือ ทาน ศีล และภาวนา ดังที่พระเจ้าเนมิราชครองราชย์สมบัติ ต่อจากพระราชบิดา โปรดให้สร้างโรงทาน ริมประตูเมือง ๔ แห่ง โรงทานกลางพระนคร ๑ แห่ง ทรงบริจาคทานแก่ประชาชนอยู่เป็นนิตย์ ทรงรักษาศีล และสั่งสอนประชาชนของพระองค์ให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรมการให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วนจะมีผลมากอันสงฆ์มากย่อมขึ้นอยู่กับ (๑) วัตถุ สัมปทา ถึงพร้อมแห่งวัตถุ ในที่นี้ หมายถึง ผู้รับ คือ ปฏิภาหกเป็นทักษิณบุคคล ผู้มีความพร้อมเพียงด้วยคุณธรรม ยังมีคุณธรรมสูงมากเท่าใด ก็ยังทำให้ทานของผู้บริจาคแล้วมีผลมากขึ้นเท่านั้น อย่าง เช่น บุคคล ผู้เป็นพระอรหันต์หรือพระอนาคามีผู้เข้านิโรธสมบัติได้ (๒) ปัจจัยสัมปทา คือ ความถึงพร้อมแห่งปัจจัย หมายถึง สิ่งของที่ให้นำมาทำทาน ต้องได้มาอย่างบริสุทธิ์โดยชอบธรรม (๓) เจตนาสัมปทา ถึงพร้อมแห่งเจตนา มีเจตนาที่ดีทั้งสามกาล

การที่บำเพ็ญบารมีเพื่อที่จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านจะต้องเริ่มต้นจากการสร้างทานบารมีก่อน ช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก ทั้งช่วยในเรื่องของธรรมคำสั่งสอนตั้งตนอยู่แต่ความดีและละเว้นจากการทำความชั่ว เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือ พระนิพพาน การให้ทานนั้นก็ยังเป็นการบำเพ็ญบารมีขั้นต้น จึงต้องปฏิบัติ คือ การรักษาศีลการศึกษาพระธรรมในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของกุศลทั้งหมด และเป็นไปในการสละกิเลสทั้งสิ้น เพราะเหตุว่าจิตใจของผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่นั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นอกุศลทั้งนั้น ถูกอกุศลกลุ้มรุมจิตใจอยู่เกือบจะตลอดเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ที่มีความตั้งใจมั่น ก็เป็นผู้ที่รู้ตัวว่ามีกิเลสมาก มีโลภะ โทสะ โมหะเป็นต้น ที่ได้สะสมมาอย่างเนิ่นนานในสังสารวัฏฏ์ ซึ่งจะต้องอาศัยความตั้งใจมั่นจริง ๆ ในการเจริญกุศลประการต่างๆ เพื่อขัดเกลากิเลส มิฉะนั้นแล้วก็พลาดให้กับอกุศลทุกที อริยฐาน ซึ่งเป็นความตั้งใจมั่นในการเจริญกุศล จึงเป็นปัจจัยให้กุศลเกิดขึ้นและสำเร็จได้ เป็นบารมีที่ควรอบรมเจริญให้มีขึ้นในชีวิตประจำวัน ดังที่พระเจ้าเนมิราชได้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดี นำพาให้เราปฏิบัติตามก็จะพบกับความสุขกายและใจ การที่พระเจ้าเนมิราชทรงนำหลักธรรมข้อนี้มาปฏิบัติ เนื่องด้วยพระองค์ทรงเล็งเห็นว่า การรู้จักวางตน การคบหาสมาคม การรู้จักเวลา รู้จักบุคคล เป็นต้น จะทำให้พระองค์เข้าใจหลักในการปกครอง และสามารถเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดี

หลักการปกครอง คือ ทศพิธราชธรรม ๑๐ คือ จริยวัตร ๑๐ ประการที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรม ประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง ให้มีความเป็นไปโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชมยินดี ซึ่งความจริงแล้วไม่ได้จำเพาะเจาะจงสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองแผ่นดินเท่านั้น บุคคลธรรมดาที่เป็นผู้บริหารระดับสูงในทุกองค์กรก็พึงใช้หลักธรรมเหล่านี้ พระเจ้าเนมิราชก็ถือว่าพระองค์ได้ดำเนินตามหลักธรรมข้อนี้มีได้ขาด ดังเห็นจากประชาชนทั้งหลายมีความสุขและรักพระเจ้าเนมิราชเป็นอย่างมากและที่สำคัญพระองค์ก็ได้ทอดทิ้งประชาชน มิแต่ให้ความช่วยเหลือ

ทรงรักษาซึ่งความยุติธรรม มีความอดทน ไม่โกรธผู้ที่กระทำล่วงเกิน และท่านไม่เบียดเบียนผู้อื่น ด้วยการใช้อำนาจในทางที่ไม่ชอบตลอดจนมีความเพียร มีความอ่อนโยน และซื่อสัตย์ต่อข้าราชการ บริหารในการปกครอง และการดำเนินชีวิต

การศึกษาหลักธรรมที่สนับสนุนกับอริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก มีการศึกษาใน ๒ ประการ คือ (๑) หลักธรรมที่สนับสนุนกับอริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก กับ (๒) หลักธรรมกับ อริยฐานบารมีในเนมิราชชาดก พบว่าพระเจ้าเนมิราชทรงนำเอาหลักธรรมทั้งหลายมาใช้ในการ ปกครอง การประพฤติปฏิบัติในขณะที่พระองค์ทรงเป็นพระราชา และที่สำคัญพระองค์ทรง อริยฐานธรรมที่ปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในกาลต่อไป ดังนั้น พระองค์ทรงบำเพ็ญตนให้ เป็นประโยชน์ต่อชนทั้งหลาย มีการบริจาค การให้ทาน รักษาศีลและภavanaที่จะทำให้ตนเองและ ผู้อื่นได้รับความสุขเป็นอุดมการณ์สำคัญในการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งให้ ความสำคัญแก่ข้าราชการบริพารในฐานะเป็นรากฐานของสังคมที่มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของมวล มนุษยชาติ พระเจ้าเนมิราชทรงเป็นพระโพธิสัตว์ เสวยพระชาติ เป็นผู้มั่นคงในการให้ทาน ทรง เบญจศีลเป็นนิจ สมาทานอุโบสถทุกวันปักษ์ ทรงแสดงธรรมให้ทราบทางสวรรค์ ยังหมู่ชนให้กลัว นรกร ครั้งนั้น มาตลีเทพบุตร ได้นำราชรถ ไปรับพระเจ้าเนมิราช เพื่อชมมรกดต่างๆ ก่อน แล้วจึงขึ้น ไป เทียวชมสวรรค์ ในกาลต่อมา เมื่อพระเกศาหงอกแล้ว ได้เสด็จบรรพชา บำเพ็ญฌานสมาบัติ สวรรคตแล้ว ไปสู่พรหมโลก สังคมไทยควรนำมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติไม่ว่าจะ เป็นในทางด้านใดก็ควรจะได้เอาหลักธรรมคำสั่งสอนมาแนะนำตัวเองและผู้อื่น โดยเฉพาะการได้ เกิดมาพบพระพุทธศาสนาและบุคคลที่นิยมขอพร ขอสิ่งนั้นสิ่งนี้จึงบังเกิดแก่ตน ดังนั้นหากเมื่อได้ ศึกษาและเข้าใจตั้งแต่ต้น ผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถที่จะสมหวังในสิ่งที่ปรารถนาได้ ด้วยการลงมือ ปฏิบัติในสิ่งที่ตนได้อริยฐานไว้จึงจะสำเร็จตามคำอริยฐานของตนอย่างแน่แท้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาหากเราได้ศึกษาดังแต่เริ่มต้น ไปจบเรื่องจะทำให้เราเข้าใจในเรื่องหลัก อริยฐานธรรมในเนมิราชชาดกนอกจากจะทราบเรื่องราวต่างๆ และหลักอริยฐานธรรมในเนมิราช ชาดกแล้ว ยังสามารถทราบถึงคุณค่าของหลักธรรมที่จะนำมาปฏิบัติในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี อนึ่ง จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทำให้ทราบว่า บรรดาชาดกทั้ง ๑๐ เรื่องในมหานิบาตชาดกนี้มี ผู้ทำการวิจัยไปแล้ว ๔ เรื่องคือเวสสันดรชาดก, มโหสถชาดก, สุวรรณสามชาดก และเตมียชาดก ยัง เหลืออีก ๖ ชาดก ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องเนมิราชชาดกนั้นมีคุณค่าต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง และ ข้อ

ปฏิบัติทั้งหลักการ จุดมุ่งหมายที่สำคัญตลอดจนการนำเอาหลักธรรมมาใช้โดยทั่วกันดำรงมั่นซึ่งพระพุทธศาสนาให้ยืนยงตลอดไป

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาเนมิราชชาดกพบว่า ยังมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(๑) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับชาดกอื่นๆ เพื่อที่จะได้นำเอามาเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ และเกิดความเข้าใจทั้งในแง่ของหลักการ แนวคิด และหลักธรรมที่นำมาใช้ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ได้ผลดีและมีความรวดเร็ว

(๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาดกในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับชาดกที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน